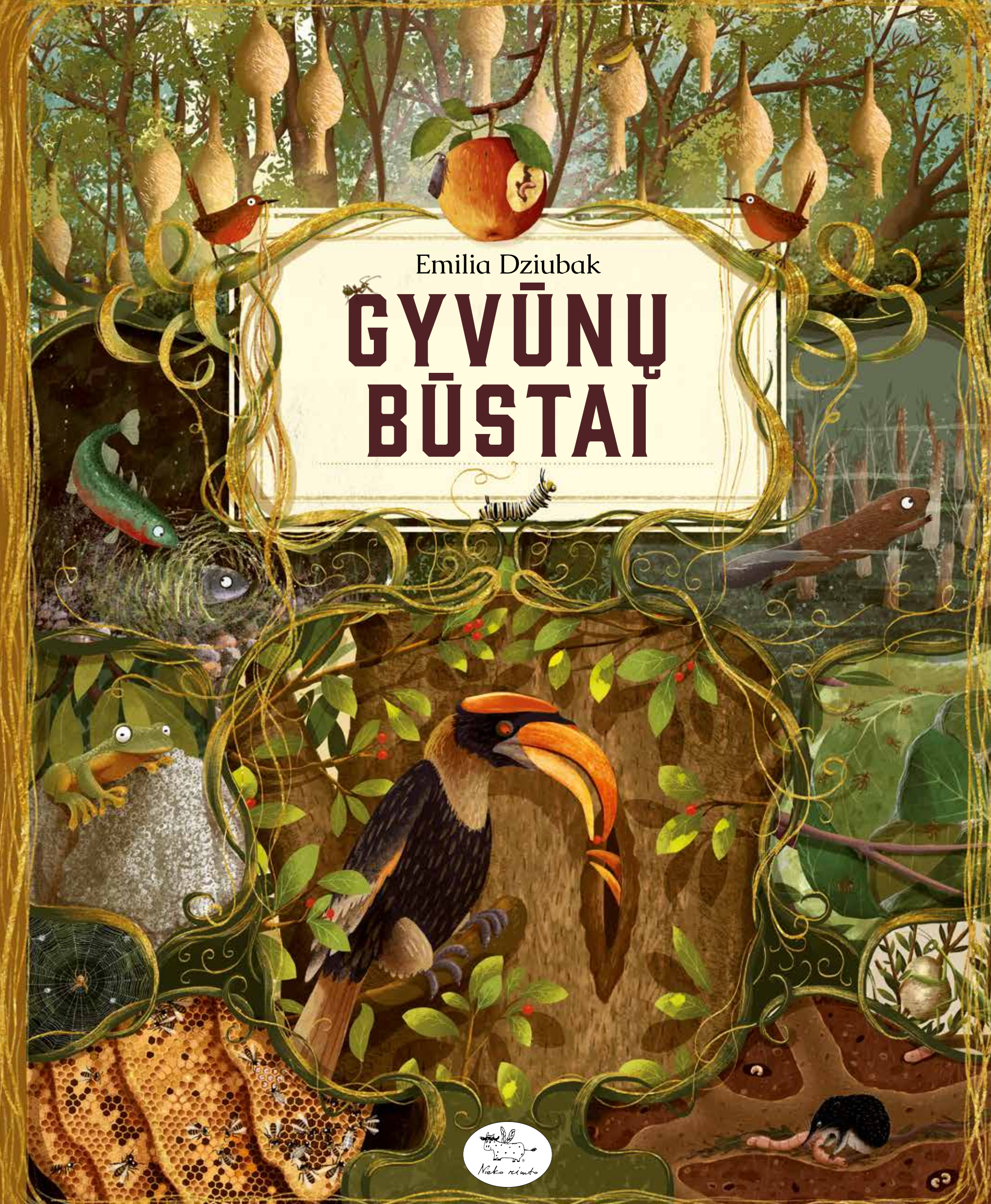
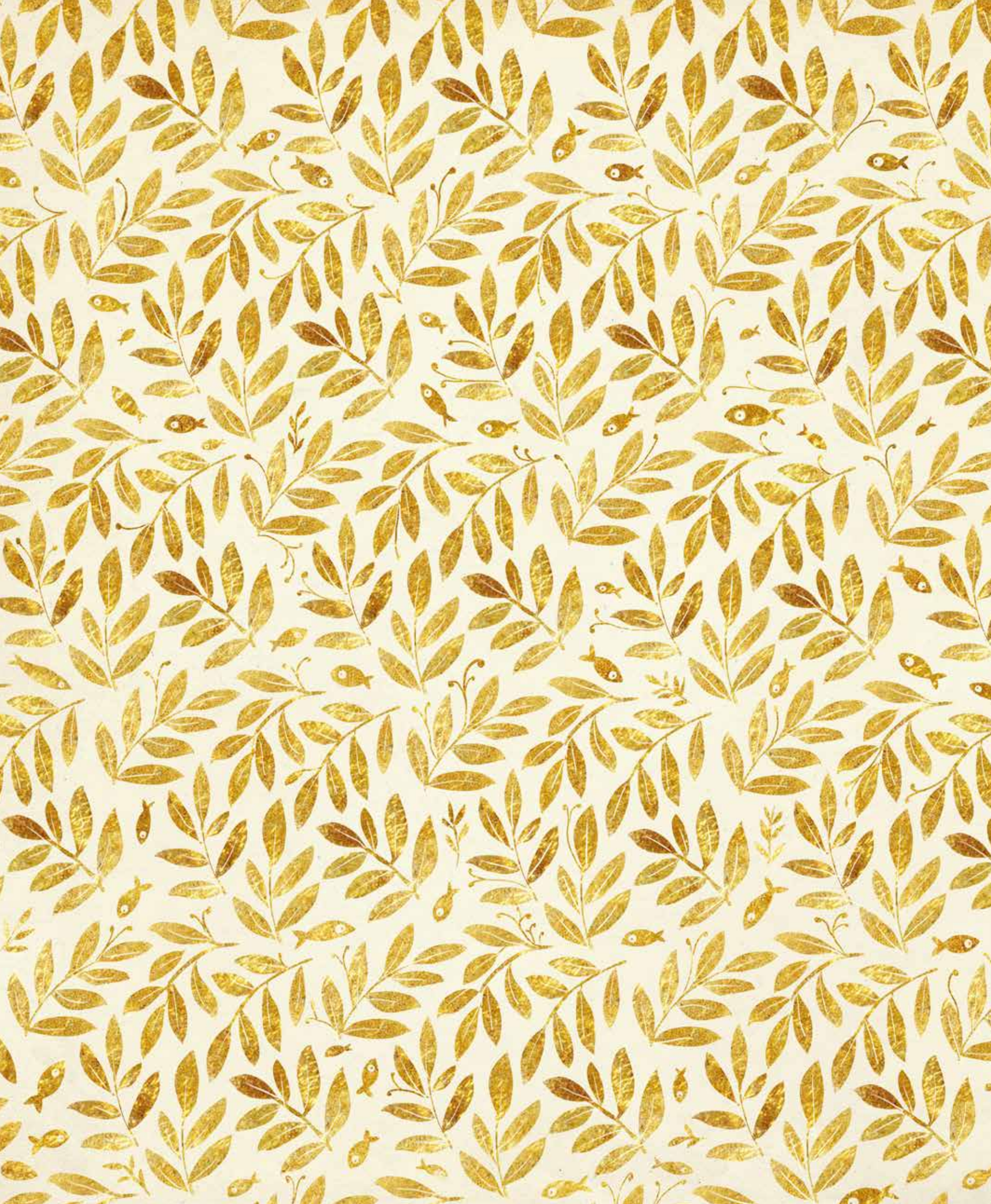

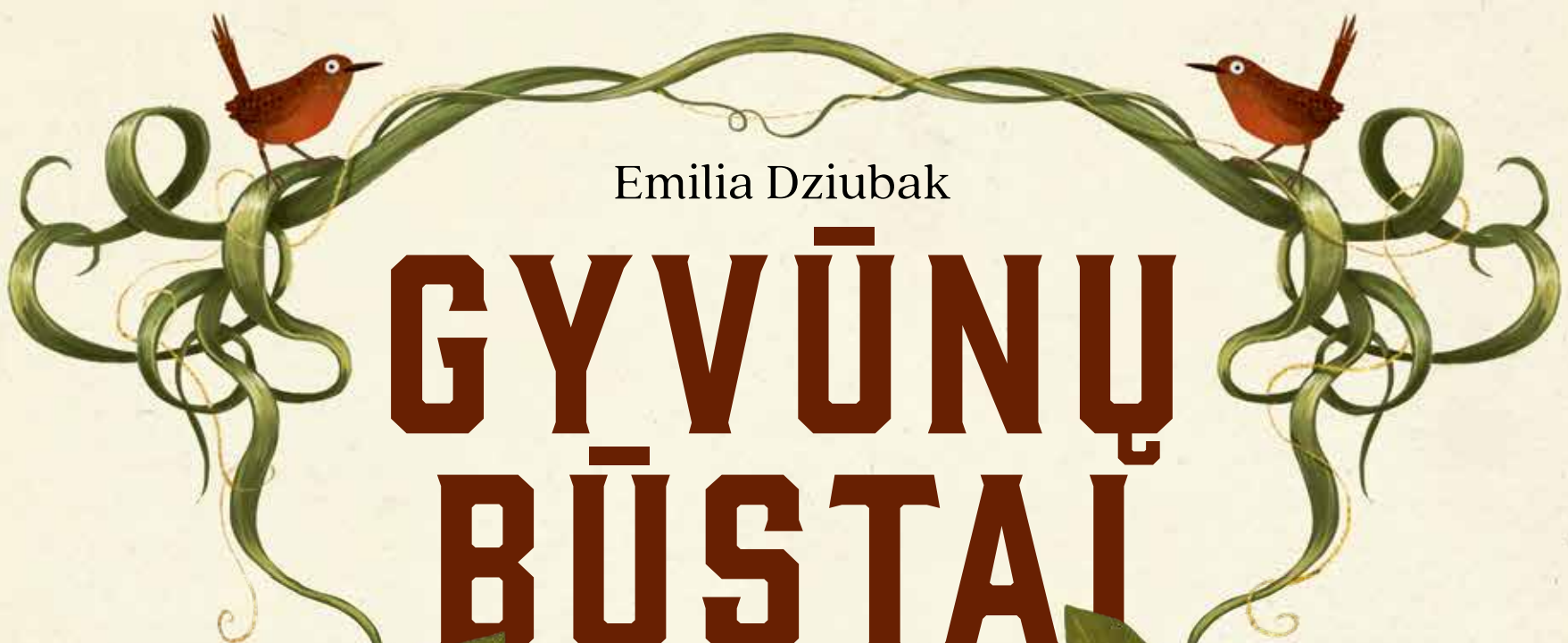

Emilia Dziubak

GYVŪNŲ BŪSTAI

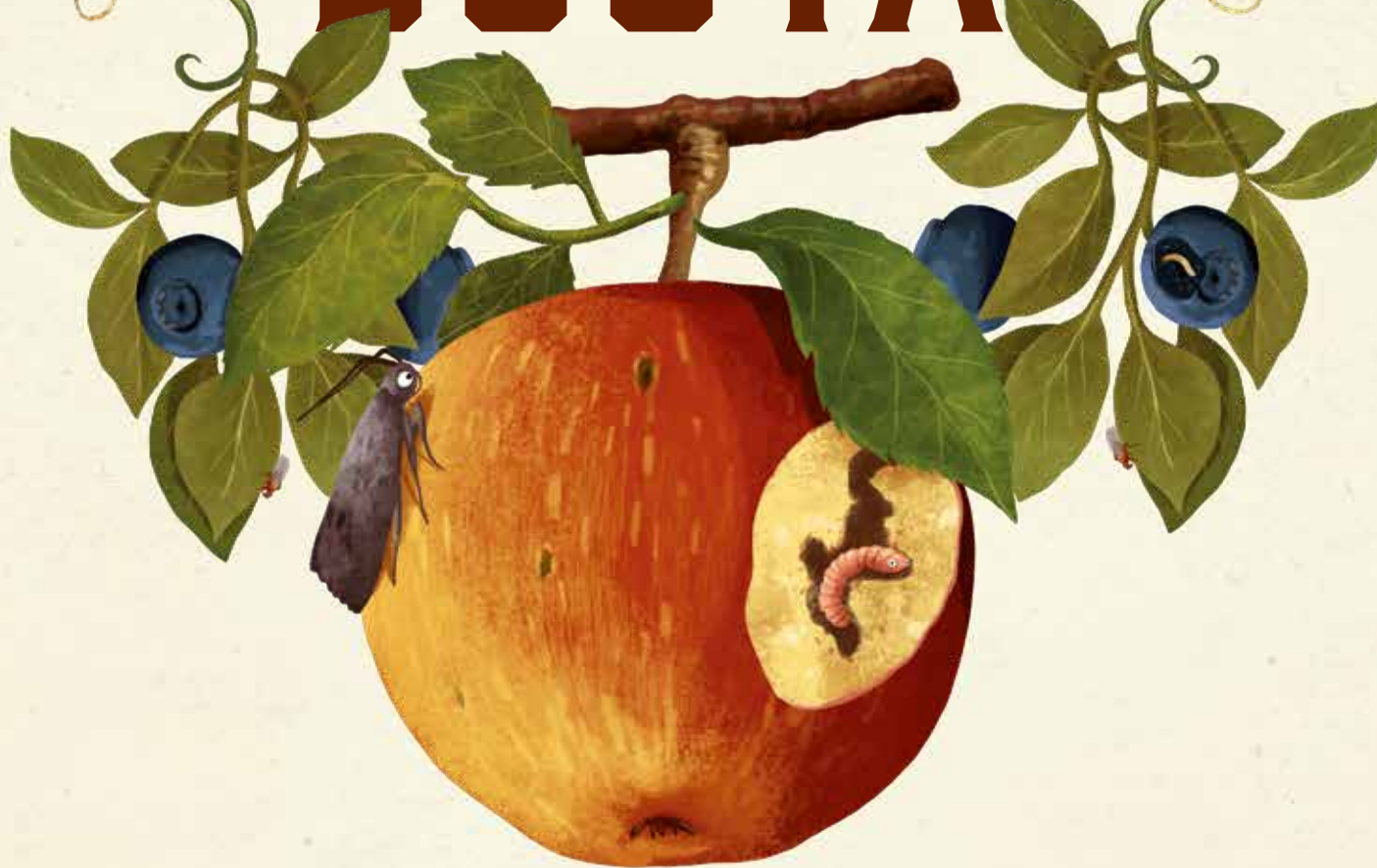

Emilia Dziubak

GYVŪNŲ BŪSTAI

Iš lenkų kalbos vertė Kazys Uscila

Vilnius
2022

TURINYS

GYVŪNŲ NAMŲ IR BŪSTŲ TIPAI.....4

GYVŪNŲ BŪSTAMS NAUDOJAMOS MEDŽIAGOS.....6

ATVIRI PAUKŠČIŲ LIZDAI.....8

UŽDARI PAUKŠČIŲ LIZDAI.....12

DIDELI UŽDARI PAUKŠČIŲ LIZDAI.....14

PASLĖPTI PAUKŠČIŲ LIZDAI.....16

GENIŲ BŪSTAI.....18

PAUKŠČIŲ GYVENVIETĖS.....20

PAUKŠČIŲ LIZDAI IŠ SEILIŲ.....22

PAUKŠČIAI INTERJERO PROJEKTUOTOJAI.....24

VABZDŽIŲ STATINIAI.....26

SKRUZDĖLIŲ STATINIAI.....30

TERMITŲ NAMAI.....34

VORŲ PASAULIS.....36

AR KRIAUKLĖS YRA NAMAI?.....40

NAMAS KAMUFLIAŽAS.....42

POŽEMINIAI ŽINDUOLIŲ NAMAI.....44

KURMIO SODYBOJE.....48

VANDENS STATINIAI.....50

BEBRŲ STATYBOS.....52

ŽMOGAUS GYVŪNAMS ĮRENGTI STATINIAI.....54

LAIKINIEJI NAMAI.....56

GYVŪNŲ PASAULIO ĮKVĖPIMAI.....58

PO VIENU STOGU.....60

MIŠKAS — DAUGELIO GYVŪNŲ NAMAI.....62

GYVŪNŲ NAMŲ IR BŪSTŲ TIPAI

Gyvūnų karalystėje, kaip ir tarp žmonių, galima sutikti įvairių sričių specialistų. Mes sutelksime dėmesį į architektus, projektuotojus, inžinierius, konstruktorius ir statybininkus. Pažinsime nepaprastas požemių metropolijas, antžeminius statinius ir kuklius vienos šeimos lizdus, dideles, erdvas gyvenvietes ir net namus ant vandens. Gyvūnai iš tikrųjų yra sumanūs ir gabūs konstruktoriai. Pažiūrėk į ženklus ant akmenukų šalia žemiau parodytų namų ir būstų.

Jie kartosis kituose puslapiuose, o pamatęs juos lengvai suprasi, apie kokį namo tipą bus kalbama.

Antžeminiai
namai ir būstai

Namai aukštai
virš žemės

Požeminiai namai

Namai ant vandens

Namai po vandeniu

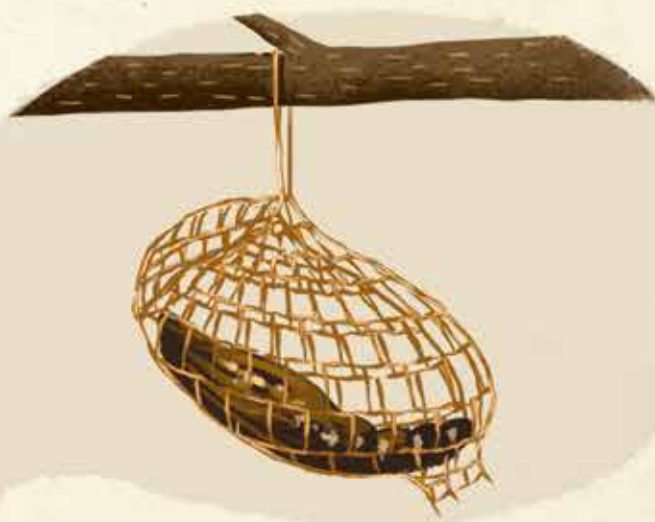
Vienos šeimos ir
vieniųjų namai

Kilnojamieji namai
ir būstai

Gyvenvietės

Laikinieji namai

GYVŪNŲ BŪSTAMS NAUDOJAMOS MEDŽIAGOS

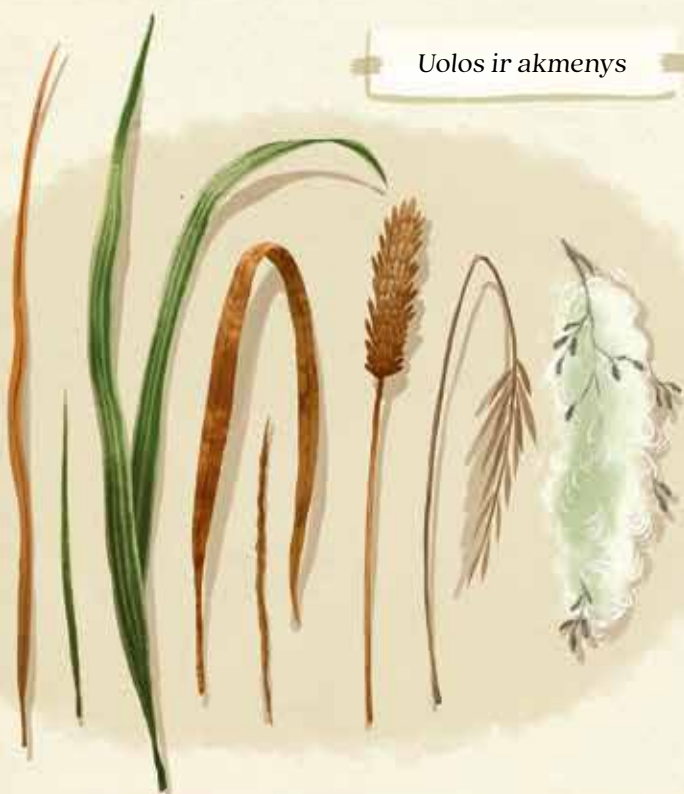
Medžiai ir mediena

Uolos ir akmenys

Lapai

Žolių stiebai, augalų
pluoštas ir sėklų pūkai

Purvas ir molis

Samanos ir kerpės

Kriauklės

Voratinkliai

Smėlis ir žemė

Žmonių palikti daiktai

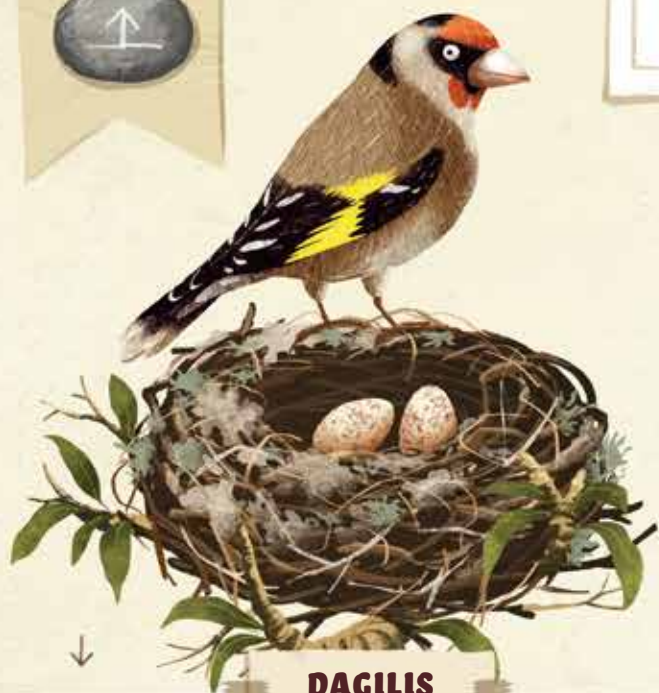

Seilės

Paukščių plunksnos, pūkai, šeriai
ir plaukai

ATVIRI PAUKŠČIŲ LIZDAI

DAGILIS

Dagilių lizdai aukštai ant šakų susukti iš smulkių šaknelių, žolių stiebelių ir augalų pluošto, tarp kurių prikaišiota augalų pūkų ir vilnos. Iškloti augalų pūkais, plaukais, šeriais ir mažomis plunksnelėmis.

LIEPSNELĖ

Liepsnelės suka lizdus ant žemės, augalų kuokštų pridengtose duobelėse.

Tam panaudoja aptrūnijusius lapus, augalų pluoštą ir samanas. Vidų iškloja smulkiomis šaknelėmis ir šeriais.

LAKŠTINGALA

Lakštingalos suka lizdus ant žemės arba žemai krūmuose iš sausos žolės, sumedėjusių stiebelių ir apipuvusių lapų. Vidų iškloja minkšta žole ir šaknelėmis.

PILKOJI VARNA

Savo lizdus iš šviežiai nulauchtų ir glaudžiai sudėtų šakelių varnos krauna aukštai medžių lajose. Lizdų vidų išklįjuoja moliu, dumbliu ir žeme, pridėdamos žolės, samanų, paminkštindamos sausa žole ir šeriais.

VOLUNGĖ

Volungės savo lizdus suka aukštai medžių lajose ant šakų išsišakojimų. Tie lizdai panašūs į pintinėlę, nupintą iš sausos žolės, augalų pluošto, beržo tošies skiautelių ir vilnos. Iškloti žole ir plunksnomis.

DIDŽIOJI KRAKŠLĖ

Krakšlės suka lizdus virš vandens, apipindamos siauras nendrių stiebų sruogas kitais augalų pluoštais, kartais verpalais ir voratinkliais. Lizdus tvirtina prie kelių šiemečių nendrių taip, kad lizdas apipina augalų stiebus. Lizdą iškloja nendrių žiedyno varpelėmis.

DŪMINĖ RAUDONUODEGĖ

Dūminės raudonuodegės pina lizdus po pastogėmis, mūrų plyšiuose, kad jie būtų pridengti iš viršaus. Krauna juos iš žolės, stiebelių ir šaknelių. Vidų storai iškloja plunksnomis, plaukais ir šeriais.

ŠELMENINĖ KREGŽDĖ

Kregždės mėgsta įsikurti pastatų viduje, arklidžių, tvartų pastogėse, kartais po tiltais. Lizdus lipdo iš purvo, sumaišyto su mėšlu ir seilėmis, sutvirtina juos žolės ar šiaudų stiebais. Kai išdžiūva, vidų iškloja plunksnomis, šeriais ir plaukais.

HAVANOS KOLIBRIS

Vos 5 centimetrų dydžio Havanos kolibrai yra mažiausi pasaulio paukščiai. Savo mažičius lizdelius suka iš augalų pluošto ir samanų, sutvirtintų voratinkliais, iškloja juos pūkiais, šeriais ir augalų pluoštu. Lizdus suka, peri kiaušinėlius ir palikuonis augina vien patelės.

ATVIRI PAUKŠČIŲ LIZDAI

BALTAGALVIS JŪRINIS ERELIS

Baltagalvių jūrinių erelių lizdai yra vieni iš didžiausių paukščių sukraunamų lizdų. Jų būstai gali būti net kelių metrų aukščio ir pločio, sverti daugiau negu toną. Baltagalviai jūriniai ereliai įkurdina juos aukštai ant galingų, senų medžių, dažnai netoli vandens telkinių.

Iš storų šakų sukrauti lizdai turi negilią įdubą, išklotą žole, žieve ir pūkais. Šie būstai baltagalviams jūriniams ereliams tarnauja kelerius metus. Medžių viršūnėse sukrautus sunkius jų lizdus dažnai sunaikina audros ar vėjai. Baltagalviai jūriniai ereliai atstato savo būstus vidutiniškai kas penkerius metus.

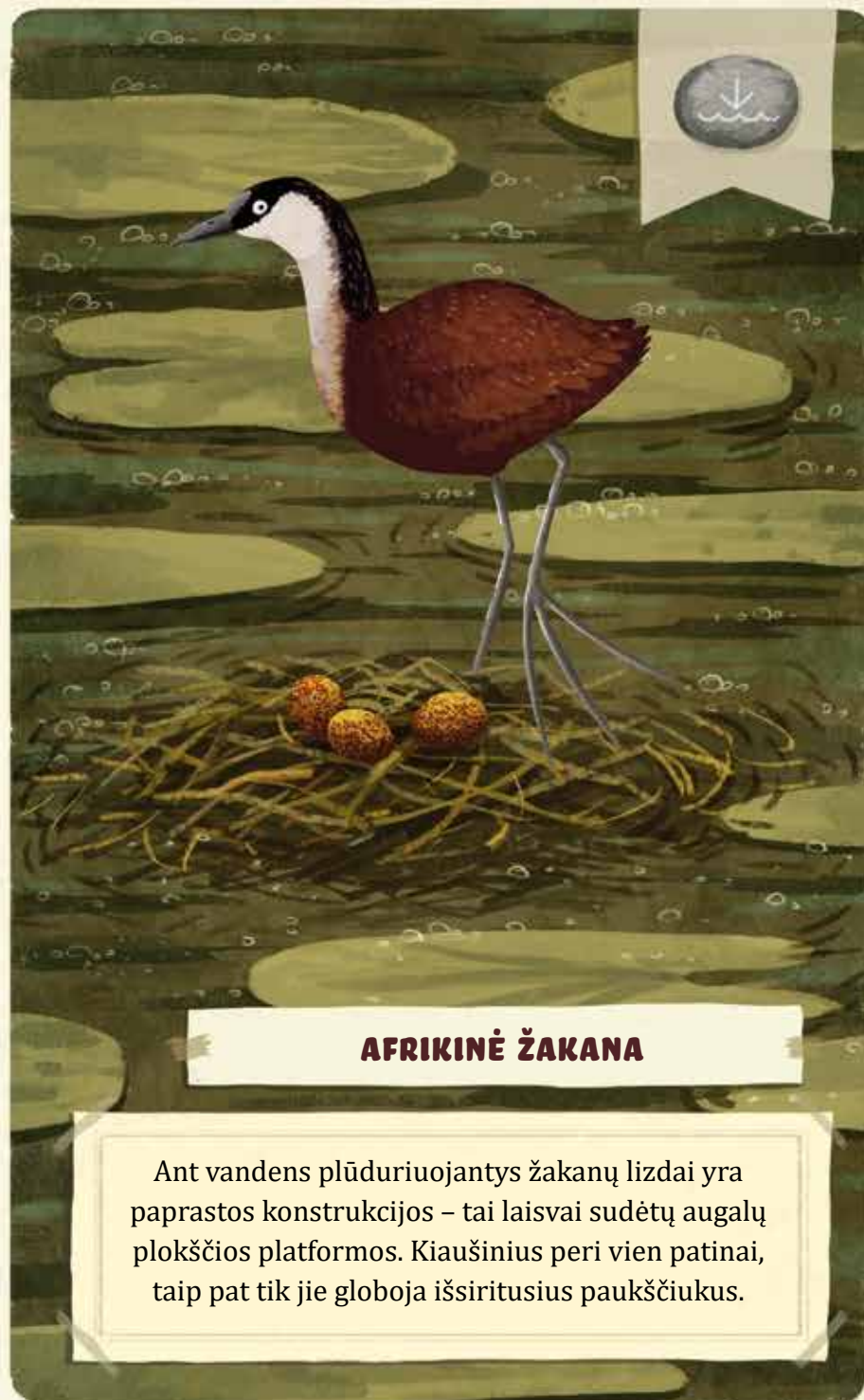
DIDYSIS APUOKAS

Apuokai noriai įsikuria kitų didelių paukščių (juodųjų gandrų, suopių ar erelių) lizduose, esančiuose spygliuočių lajose. Seną konstrukciją jie iškloja sausa žole, lapais ir samanomis. Kartais krauna savo lizdus uolų įdubose arba po išverstais medžiais. Negilią įdubą iškloja šakelėmis, žole ir samanomis, kartais savo aukų šeriais ir plunksnomis.

BALTASIS GANDRAS

Gandrai paprastai pasirenka aukštai esančias vietas, pavyzdžiui, elektros perdavimo linijų stulpus, kaminus arba aukštus medžius. Jų lizdai yra charakteringos apskritos formos. Juos sudaro ilgos, sluoksniais sudėtos sausos šakos, perkištos plonomis vytelėmis. Gana gili įduba išklota šienų, šiaudais, kartais popieriumi, virvelėmis arba skudurais. Gandrai naudojami savo lizdais daug metų ir kasmet juos pataiso, daugiausia paaukština.

AFRIKINĖ ŽAKANA

Ant vandens plūduriuojantys žakanų lizdai yra paprastos konstrukcijos – tai laisvai sudėtų augalų plokščios platformos. Kiaušinius peri vien patinai, taip pat tik jie globoja išsiritusius paukščiukus.

ERELIS ŽUVININKAS

Ereliai žuvininkai noriai krauna lizdus senų medžių, dažniausiai pušų viršūnėse. Jų statybai panaudoja storas, glaudžiai sudėtas šakas. Negilią lizdo įdubą iškloja sausa žole, samanomis ir žieve, dažnai ten aptinkama žuvų likučių. Pasitaiko, kad savo būstų vieta ereliai žuvininkai pasirenka stačių bedugnių kraštus arba elektros tiekimo linijų stulpus.

Taip pat mielai įsikuria žmogaus paruoštuose dirbtiniuose lizduose. Taip jie skatinami apsistoti naujose vietose. Ereliai žuvininkai naudojami lizdais daug metų, kasmet juos pataiso, sukauna naują sluoksnį.

UŽDARI PAUKŠČIŲ LIZDAI

NENDRINUKĖ SIUVĖJA

Nendrinukės siuvėjos snapu kaip adata praduria dviejų vienas šalia kito augančių didelių lapų kraštus ir susiuvia juos vieną su kitu augalų pluošto ir pūkų bei voratinklių gijomis. Kartais sulenkia ar susuka vieną didelį lapą. Mažai sužaloti lapai lieka žali ir gyvi, o jų viduje pasislepia nendrinukių siuvėjų iš augalų pluošto susukti lizdeliai.

Karietaičių rutulio formos lizdai, susukti iš didelių sausų lapų ir glaudžiai sudėtų žalių samanų, paprastai gerai paslėpti jaunose pušėlėse ar kadagiuose, nukirstų krūmokšnių ir šakų krūvose, po išvirtusiais medžiais. Lizdai iškloti plaukais ir smulkiomis plunksnelėmis.

KARIETAITĖ

RYTINIS SAULĖTASIS KOLIBRIS

Šio kolibrio (dar vadinamo ilgauodegiu atsiskyrėliu) patelės susuka lizdus iš augalų pluošto ir voratinklių didelio lapo (pvz., banano ar helikonijos) apatinėje dalyje. Dalį darbo atlieka skrydžio metu – šie kolibriai apvynioja lizdą skrisdami aplinkui ir laikydami snapu gijos galą. Lizdai ištįsę, o jų ilgos, kybančios „uodegos“ stabilizuoja būstą pučiant vėjui.

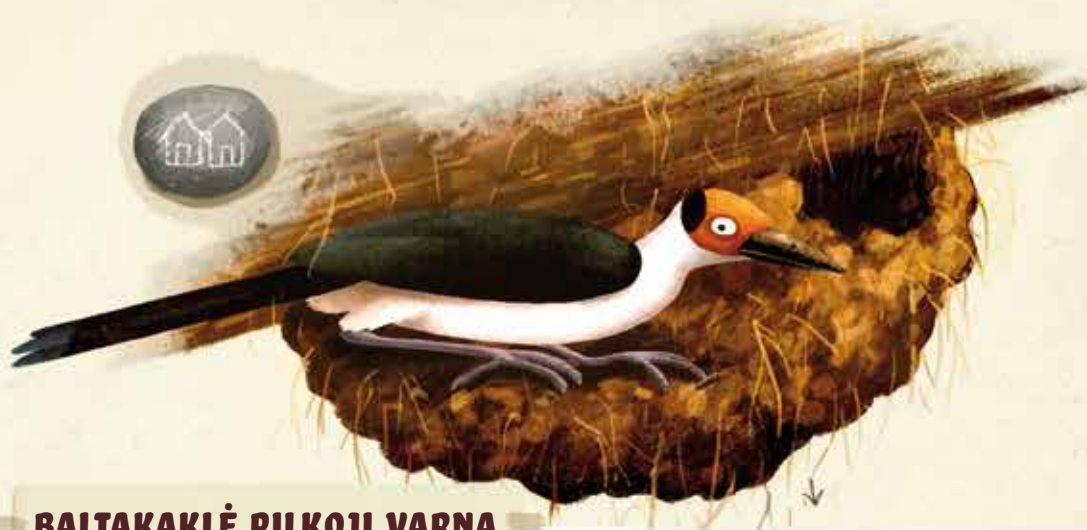
RUSVASIS KROSNIS

Krosniai savo lizdus įtaiso ant medžių kamienų, šakų, stulpų, kartais ant pastatų stogų. Pora bendromis jėgomis lipdo juos iš molio, pridėdama žolės arba kitokio augalų pluošto. Jų lizdų sienos storos, o saulės išdegintos tampa kietos lyg akmeninės. Tie statiniai primena uždarus indus su maža kiauryme iš šono. Vidų patelės iškloja žole, pūkais ir plunksnomis. Nors jų lizdai labai tvirti, poros kasmet lipdo sau naujus.

UODEGUOTOJI ZYLĖ

Pagrindinė uodeguotųjų zylių lizdų statybinė medžiaga yra samanų ir augalų pluoštas. Savo namus uodeguotosios zylės užmaskuoja kerpių gabalėliais ir voratinkliais. Statyti pradeda nuo apačios ir nulipdo charakteringą kiaušinio formos lizdą su anga. Vidų storai iškloja smulkiomis plunksnelėmis.

BALTAKAKLĖ PILKOJI VARNA

Baltakaklių pilkųjų varnų lizdai, įtaisomi ant urvų ar uolų sienų, yra uždaro dubens su siauru įėjimu viršutinėje dalyje formos prie pat sienos briaunos. Paukščių pora lipdo lizdą iš purvo ir augalų pluošto mišinio, iškloja augalų pluoštu ir šaknelėmis. Lizdus neretai taiso ir panaudoja vėl. Baltakaklės pilkosios varnos dažnai gyvena nedidelėmis kolonijomis.

REMEZA

Remezų suka lizdus iš minkšto augalų plaušo, į jo vidų prideda tuopų ir gluosnių pūkų. Anksti pavasarį susuktuose daugiau augalų plaušto, todėl lizdai yra pilki. Vėliau pavasarį suktuose daugiau pūkų, todėl statiniai yra balti. Lizdus remezos pakabina ant gluosnių ar tuopų šakų galų. Pirmiausia padaro maišelio formos konstrukciją, paskui prie jos pritaisto žemyn nukreiptą koridorių.

GELTONGALVIS SEJŪRAS

Suploto rutulio formos su įėjimu iš šono lizdus suka patelės, paprastai ant žemės, paslėptus tarp nukritusių lapų. Juos suka iš sausų lapų, žolės, šakelių ir žievės. Lizdus iškloja samanomis ir plaukais.

ŽVIRBLIS

Žvirbliai įsitaisto lizdus pastatų plyšiuose, pastogėse, kartais užima senus kregždžių lizdus, inkilus arba įsikuria apatinėje, išorinėje gandalizdžių dalyje. Žvirblių lizdai panašūs į suveltus rutuliukus, kuriuos sudaro šiaudai, varpučiai, sausa žolė, virvelių, popieriaus gabalėliai. Jie storai iškloti plunksnomis, daugiausia smulkių paukščių.

DIDELI UŽDARI PAUKŠČIŲ LIZDAI

REINVARDO DIDŽIAKOJĖ VIŠTA

Didžiakojės
vištos viščiukas

Didžiakojės vištos
kiaušinis

Lizdo pjūvis

Reinvardo didžiakojų vištų perėjimo kaupai yra vieni didžiausių paukščių lizdų. Jie siekia net 3 metrus aukščio ir yra apie 10 metrų skersmens. Didžiakojės vištos ne didesnės už paprastas vištas, tad jų statiniai tikrai įspūdingo dydžio. Kūgio formos kaupai, sukruti iš šakų, lapų, žvyro ir smėlio yra kaip tikri inkubatoriai. Statinio sluoksnuose vykstantys puvinimo procesai sudaro idealią temperatūrą kiaušinių vystymuisi. Todėl didžiakojės vištos jų neperi, tik rūpinasi, kad kaube būtų idealios sąlygos palikuonims augti. Visą inkubacijos laiką vištos kontroliuoja temperatūros lygį kaube, prireikus prideda arba nuima statybinių medžiagų. Iš kiaušinių išsiritę viščiukai turi būti tokie stiprūs, kad savo jėgomis iškapstytų kanalus, kuriais išsirops į paviršių.

Kiti rekordininkai yra kūjagalviai gandrai. Tų vidutinio dydžio paukščių lizdai sveria net 50 kilogramų ir būna iki 1,5 metro aukščio ir 2 metrų skersmens. Kol pradeda krauti lizdą, paukščių pora pasirenka atitinkamai išsišakojusio kamieno medį. Apatinę gūžtos dalį sudaro šakos, storoki pagaliai, meldai, lapai, plunksnos, šeriai ir kitos medžiagos, kokių šios rūšies gandrums pavyksta rasti. Ją užbaigę ir palikę vietos įėjimo plyšiui paukščiai pradeda krauti stogą, tai yra plokščią viršutinę dalį, tam panaudodami smulkesnes šakas. Galų gale įrengia apie 60 centimetrų tunelį, kuris veda į drėgną žemę klotą tikrą lizdo ertmę.

KŪJAGALVIS GANDRAS

PASLĖPTAS RAGASNAPIO LIZDAS

Lizdo plyšys

Užmūryta plyšio dalis

Lizdo vidaus vaizdas

Yra paukščių, kurie dėl savo palikuonių saugumo užsimūrija lizde... Tai yra ragasnapiai, o tiksliau tų paukščių patelės. Ragasnapiai įsitaiso lizdus kitų paukščių apleistuose uoksuose. Ieško jų uoliai, nes ragasnapiai yra dideli paukščiai (pavyzdžiui, piešinyje pavaizduotas didysis ragasnapis yra daugiau negu metro dydžio). Radusi tinkamą uokšą patelė užsandarina ją pusiau suvirškinto maisto, trūnėsių, purvo ir savo išmatų mišiniu. Kai lieka tik viena pagrindinė anga, patelė įlipa į uokšą ir užsimūrija iš vidaus padedant patinui, kuris visą perinimo laiką maitina patelę. Per plyšį taip pat iš lizdo šalina išmatas. Užmūrijimai – gana pavojingi patelėms – turi apsaugoti jas ir išsiritusius palikuonis nuo priešų. Kai palikuonys išsiritę iš kiaušinių, patelės netenka daugumos plunksnų, kuriomis iškloja lizdą. Po daugiau negu trijų mėnesių, kai jaunikliai jau paauga, patinas iškala uokšą, išleidžia patelę, tada vėl užlipdo plyšį su jaunikliais viduje, kur jie augs saugūs.

Lenkų dailininkė Emilia Dziubak jau seniai pamilta Lietuvoje už itin jaukias iliustracijas knygoms „Apkabink mane“, „Mama, kur tu?“, „Būti tigrui“, „Šypsena varlytei“, „Vanda ieško meilės“, „Šokolado diena“, „Atgijęs namas“, „Ilga kelionė“, „Mažoji Smilgelė Laimės šalelėje“, „Ei, tėti... Ar dešimt yra daug?“, „Metai miške“. Jos ypatingi piešiniai pasižymi dideliu detalumu ir švelnumu, žavinčiu tiek mažuosius skaitytojus, tiek jų tėvus. Šioje gausiai iliustruotoje knygoje rasite daugybę enciklopedinių faktų apie viso pasaulio gyvūnų būstus.

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) portale ibiblioteka.lt

© Tekstas ir iliustracijos, Emilia Dziubak
Mokslinės konsultacijos ir detalizavimas,
dr. Anna Szczuka

Pirmą kartą lenkų kalba 2020 m. pavadinimu *Co budują zwierzęta?* išleido Wydawnictwo Nasza Księgarnia, Varšuva, Lenkija.

Lietuvių kalba išleista susitarus su Wydawnictwo Nasza Księgarnia Sp. z o.o., Varšuva, Lenkija.

Visos teisės saugomos.

© Vertimas į lietuvių kalbą, Kazys Uscila, 2021

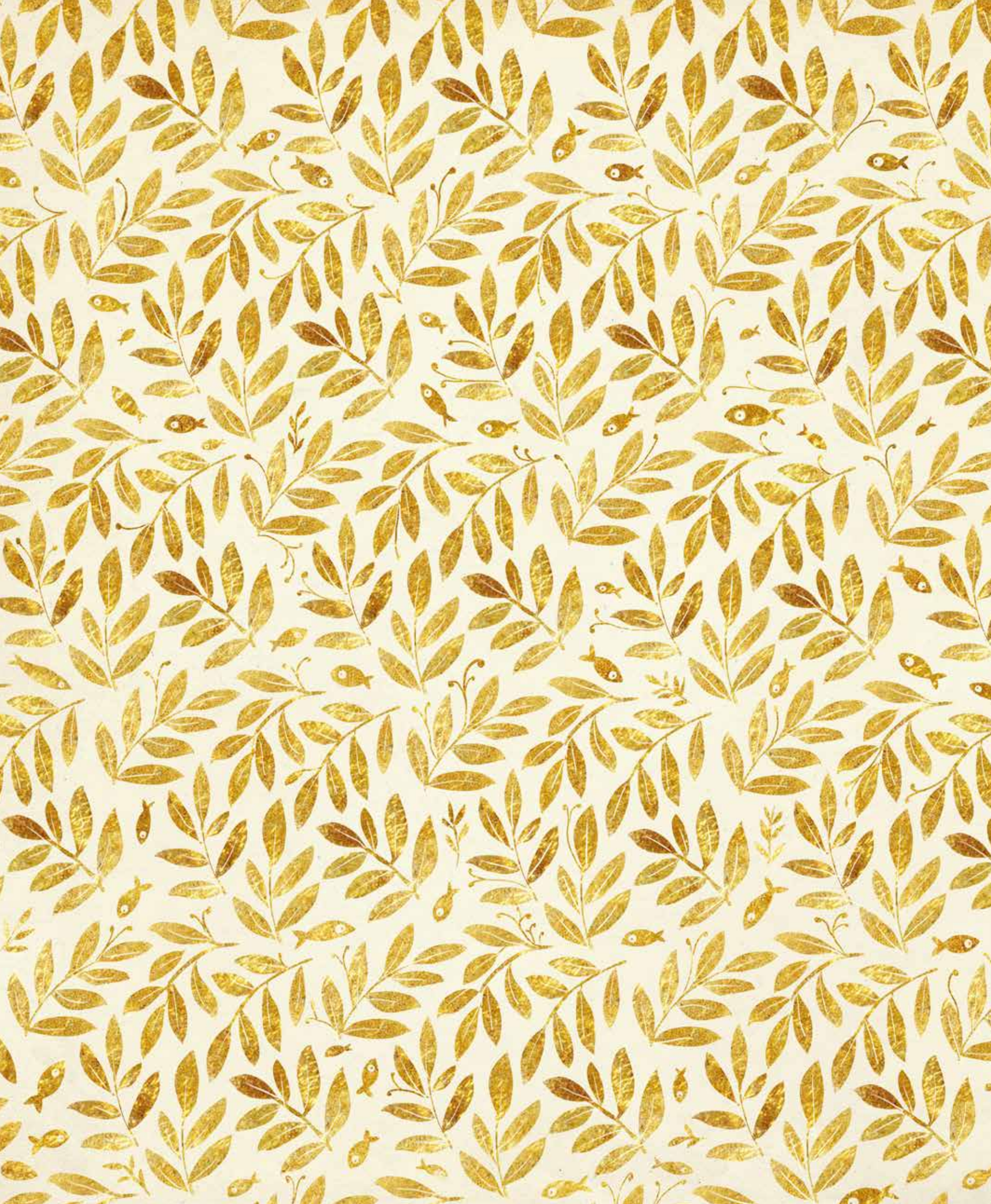
© Leidykla „Nieko rimto“, 2022

ISBN 978-609-441-822-8

Redaktorė Ingrida Daračienė
Korektorė Eglė Devižytė
Maketavo Miglė Dilytė
Tiražas 1500 egz.
Išleido leidykla „Nieko rimto“
Dūmų g. 3A, LT-11119 Vilnius
www.niekorimto.lt
Spausdino UAB BALTO print
Utenos g. 41A, LT-08217 Vilnius

GYVŪNAI – TIKRI ARCHITEKTŪROS MEISTRAI!

Gausiai iliustruotame atlase rasite įdomiausius jų pasiekimus:

antžeminius ir požeminius statinius, namus ant vandens

ir po vandeniu, vienkiemius ir studijas, gyvenamuosius

kvartalus, kilnojamuosius ir laikinus namus.

Pamatysite pačius netikėčiausius būstus: seilėmis sulipdytus

krėgždžių lizdus, milžinišką termitų namą, požeminius

prerinių šuniukų urvus bei daug kitų įdomybių.

Eime pasidairyti, kur miega gyvūnai!

www.niekorimto.lt

Užsuk, net jei tu ir ne vaikas

ISBN 978-609-441-822-8

9 786094 418228